

Dijalozi s baštinom

Znanstveni skup povodom Svjetskog dana baštine

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Rijeka, 18. travnja 2011.

ORGANIZACIJSKI ODBOR:

dr. sc. Marijan Bradanović, doc., Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

dr. sc. Nina Kudiš Burić, red. prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

dr. sc. Ivan Matejčić, doc., Akademija primijenjenih umjetnosti Sveučilišta u Rijeci

PROGRAMSKI ODBOR:

dr. sc. Marijan Bradanović, doc., Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

dr. sc. Matej Klemenčič, izv. prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani

dr. sc. Nina Kudiš Burić, red. prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

dr. sc. Zvonko Maković, red. prof., Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Ivan Matejčić doc., Akademija primijenjenih umjetnosti Sveučilišta u Rijeci

dr. sc. Nataša Šegota Lah, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, vanjski suradnik
dekan Filozofskog fakulteta u Rijeci, u ovom mandatu dr. sc. Predrag Šustar, izv. prof.

Dijalozi s baštinom

Znanstveni skup povodom Svjetskog dana baštine

PROGRAM SKUPA:

Filozofski fakultet Rijeka

Slavka Krautzeka bb, predavaonica 207, II. kat

9.00 UVODNA RIJEČ

9.20 **ŽELJKO BISTROVIĆ:** *Zaštitni zahvat na crkvi sv. Marije „od Sniga“ u Maružinima pokraj Kanfanara*

9.40 **IRMA HUIĆ-TONI ŠAINA:** *Konzervatorski i konzervatorsko-restauratorski zahvati na crkvi sv. Martina u Bičićima*

10.00 RASPRAVA

10.10 **GORDANA SOBOTA-MATEJČIĆ:** *Inventar župne crkve sv. Trojstva u Baški*

10.30 **GORAN BULIĆ:** *Pala Sv. Gaudencije i Sv. Longin iz Velog Lošinja prije, tijekom i nakon konzervatorsko-restauratorskog zahvata*

10.50 RASPRAVA

11.00 **IVAN MATEJČIĆ:** *Sarkofag – relikvijar Sv. Maura i Eleuterija iz 1247. godine u Eufrazijani*

11.20 RASPRAVA

11.30 - 12.00 PAUZA

12.00 **KRISTINA KRULIĆ:** *Konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama župne crkve sv. Stjepana u Motovunu.*

12.20 **IVA JAZBEC:** *Umijeće tkanja i veza: problemi interpretacije, valorizacije i konzervacije*

12.40 RASPRAVA

12.50 **MARIJAN BRADANOVIĆ:** *Problemi zaštite ladanjske arhitekture – primjer Dajle*

13.10 ALAN BRAUN: *Metode obnove sepulkralne arhitekture Ivana Rendića na primjerima mauzoleja Gorup i Kopaitic-Battagliarini, Groblje Kozala, Rijeka*

13.30 RASPRAVA

13.40 NATAŠA ŠEGOTA LAH: *Umjetnički i teorijski okvir ambijentalnosti*

14.00 RASPRAVA

SAŽETCI:

ZAŠTITNI ZAHVAT NA CRKVI SV. MARIJE „OD SNIGA“ U MARUŽINIMA POKRAJ KANFANARA

ŽELJKO BISTROVIĆ

Ministarstvo kulture

Uprava za zaštitu kulturne baštine

Konzervatorski odjel u Rijeci

Užarska 26, Rijeka

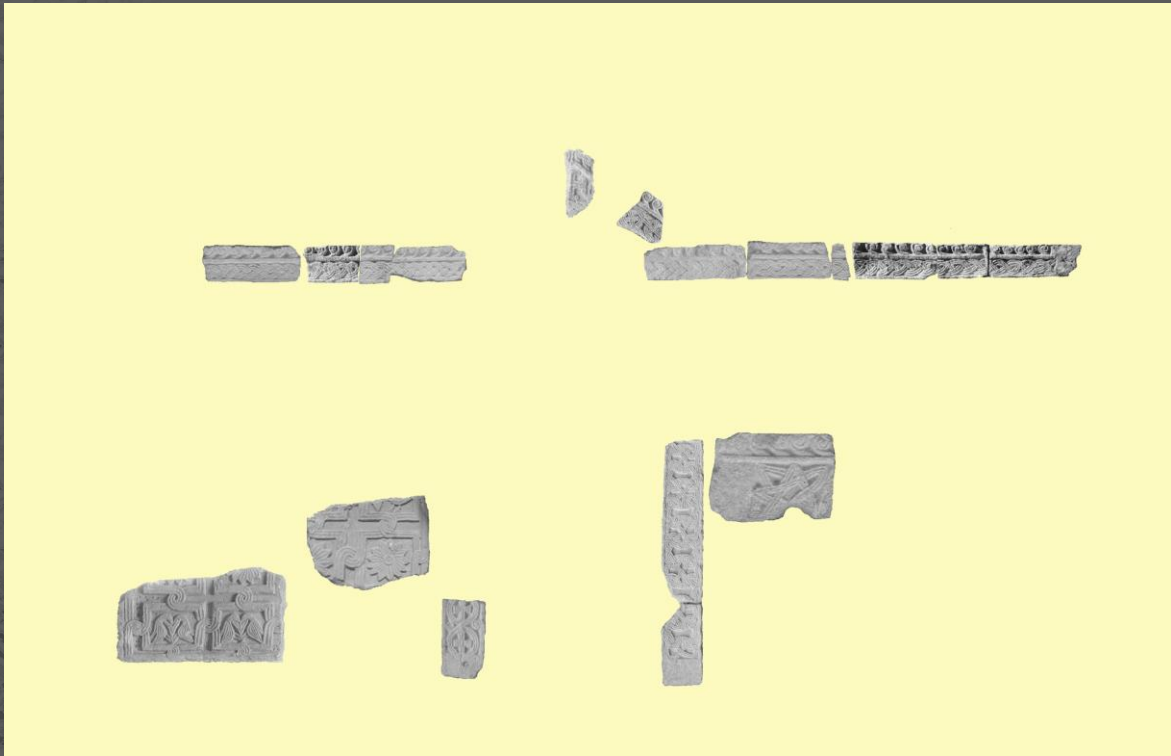
Tijekom četverogodišnjih konzervatorskih i konzervatorsko-restauratorskih radova na crkvi sv. Marije „od Sniga“ u Maružinima, pokraj Kanfanara, u cijelosti su otkriveni fragmenti romaničkih zidnih slika koje je, na osnovi otvaranja manje sonde, 1946. godine opisao Branko Fučić. Nakon otkrivanja sačuvanih slikarija utvrđeno je da je spomenuti Fučićev nalaz ujedno i najočuvaniji dio ciklusa. Novootkriveni ostaci oslika vrlo su fragmentarni i teško čitljivi, no unatoč oštećenosti pridonose boljem tumačenju cjeline. Uz ostatke zidnih slika pronađeni su ulomci predromaničke oltarne pregrade uzidani u razne dijelove crkve. Onih s ukrasom pronađeno je osamnaest. Fragmenti ranosrednjovjekovne skulpture uspoređuju se s istodobnom skulpturom koja se čuva u lapidariju pokraj katedrale sv. Justa u Trstu i onomu otkrivenom u crkvi sv. Sofije u obližnjem Dvigradu. Posebnost je ove građevine u tome što dijelove predromaničke oltarne pregrade romanički graditelj

smisleno upotrebljava, oblikujući njima simetričnu kompoziciju začelja.

Pri istražnim radovima u zidu romaničke crkve pronađeni su i ulomci kamene sljemene grede koja je služila prekrivanju krovišta nekog starijeg objekta škrilama, što je zasad najstariji tehnički dokaz uporabe takvog pokrova u Istri. Opisuju se primijenjeni istraživački i prezentacijski postupci.

Fragment pluteja u trenutku nalaza

Prijedlog rekonstrukcije oltarne pregrade ranije crkve

Začelje nakon provedenog zahvata

1756. godine, uklesane na nadvratniku ulaza. Crkva je bila oslikana prema romaničkom ikonografskom obrascu zidnog slikarstva. Prije početka radova vidljivi ostatci zidnog oslika, prikazivali su Raspeće, datirano u prvu polovicu 14. stoljeća. Uz crkvu sv. Martina u povijesnim dokumentima spominje se i benediktinski samostan što je, zajedno sa pronalaskom manjeg ulomka rimskog natpisa u blizini crkve, potaklo arheološka istraživanja. Dvjema sondama pronađeni su nalazi ostataka arhitekture, ukopa i pokretnoga arheološkoga materijala.

U 2008. godini započeli su preventivni konzervatorsko-restauratorski zahvati i istraživanja na zidnom osliku. Paralelno sa restauratorskim zahvatima izrađivana je i dokumentacija o izvedenim radovima.

Osim restauratorske dokumentacije, izrađen je arhitektonski snimak postojećeg stanja koji je poslužio za izradu projekta statičke sanacije građevine. Nakon izrade projekta izvedeni su hitni radovi građevinske sanacije na preslici koja je prijetila urušavanjem kroz krovnište crkve.

Dosadašnji radovi na crkvi sv. Martina u Bičićima pokazuju da je pri obnovi svake povijesne građevine potreban multidisciplinarni pristup. Ovdje je suradnja između različitih stručnjaka pokazala da takav pristup otvara mogućnost brze i financijski racionalne obnove s vidljivim rezultatima.

INVENTAR ŽUPNE CRKVE SV. TROJSTVA U BAŠKI

GORDANA SOBOTA-MATEJČIĆ

Ministarstvo kulture

Uprava za zaštitu kulturne baštine

Konzervatorski odjel u Rijeci

Užarska 26, Rijeka

U ljeto 2006. g. izrađen je inventar pokretnih kulturnih dobara Župne crkve sv. Trojstva u Baški. Izuzev umjetnina zatečenih *in situ* u crkvi i crkvenoj sakristiji popisane su i one izmještene, izvan kulta, koje se danas nalaze u dnevnim prostorijama i u potkrovlju župnog stana. Dio njih potječe iz nekadašnje župne crkve Sv. Ivana Krstitelja koja se nalazi na bašćanskom groblju a dio i iz drugih crkava bašćanskoga područja. Ukupno je obrađena devedeset i jedna umjetnina. Vremenski raspon nastanka je od prvih stoljeća n.e. do početka dvadesetog stoljeća. Ističu se drveni, rezbareni, polikromirani otari, pojedini kipovi i reljefi, XV-XVIII st., slike XVI-XVIII st., te liturgijsko posuđe XV – XIX st.

Baška, župna crkva sv. Trojstva, Bogorodica s Djetetom i sveci, Paolo Capmsa, 1514.

Prezentira se metodologija izrade konzervatorskoga inventara jedne sakralne zbirke, naglašava značaj takvih aktivnosti kao temelja preventivne zaštite i planiranja daljnjih, konzervatorskih i konzervatorsko-restauratorskih zahvata.

Baška, župna crkva sv. Trojstva, pala Sveti razgovor, Juan Boschetus, oko 1517.

PALA SV. GAUDENCIJE I SV. LONGIN IZ VELOG LOŠINJA PRIJE, TIJEKOM I NAKON KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKOG ZAHVATA

GORAN BULIĆ

Hrvatski restauratorski zavod

Restauratorski odjel u Rijeci

Užarska 26, Rijeka

Slika „Sv. Gaudencije i Sv. Longin“, nepoznatog autora naslikana je početkom sedamnaestog stoljeća (između 1600. i 1620. godine) u tehnici uljane tempere na platnu. Dimenzije slike su 110 x 140 cm, a kompozicija i proporcije likova upućuju da je riječ o isječku iz veće oltarne pale. Izložena je u župnoj crkvi Sv. Antuna Opata u Velom Lošinju, desno od ulaza. Konzervatorsko-restauratorski radovi na slici „Sv. Gaudencije i sv. Longin“ izvedeni su u razdoblju od 16. svibnja 2008. do 20.

Stanje prije konzervatorsko- restauratorskog zahvata

kolovoza 2009. godine u radionici Hrvatskog restauratorskog zavoda, Restauratorskog odjela u Rijeci. Izveden je cjelokupni konzervatorsko-restauratorski zahvat sa ciljem zaustavljanja njezinog daljnjeg propadanja slike, uklanjanja naknadno nanesenih materijala, te ponovnog uspostavljanja čitkosti likovnih elemenata. Prije realizacije samih konzervatorsko-restauratorskih radova izvedeni su opsežni konzervatorsko

Stanje nakon restauratorsko-konzervatorskog zahvata

restauratorski istražni radovi. Istražni radovi su provedeni neinvazivnim i invazivnim metodama, a uključivali su: vizualni pregled slike pod kosim, pozadinskim (transmitirana svjetlost) i UV svjetlom te pomoću mikroskopa, rendgensko snimanje računalnom radiografijom, uzimanje uzoraka slikanog sloja i preparacije (obrađeno je trinaest mikro uzoraka) analiziranih u prirodoslovnom laboratoriju Hrvatskog restauratorskog zavoda, probe topivosti sloja površinske nečistoće i naknadno nanesenog oksidiranog laka, te arhivska istraživanja. Rezultati provedenih istraživanja pokazali su pravo stanje materijala slike, ukazali na uzroke njezina propadanja te dali smjer daljnjim konzervatorsko restauratorskim radovima. Analizom dobivenih podataka omogućen je uvid u slikarsku tehniku zasad nepoznatog majstora s početka sedamnaestog stoljeća. Najzanimljiviji rezultat istraživanja postignut je računalnom radiografijom. Riječ je o otkriću prikaza sa istim svecima ali drugačije kompozicije u sloju ispod prezentiranog.

RTG snimak

SARKOFAG – RELIKVIJAR SV. MAURA I ELEUTERIJA IZ 1247. GODINE U EUFRAZIJANI

IVAN MATEJČIĆ

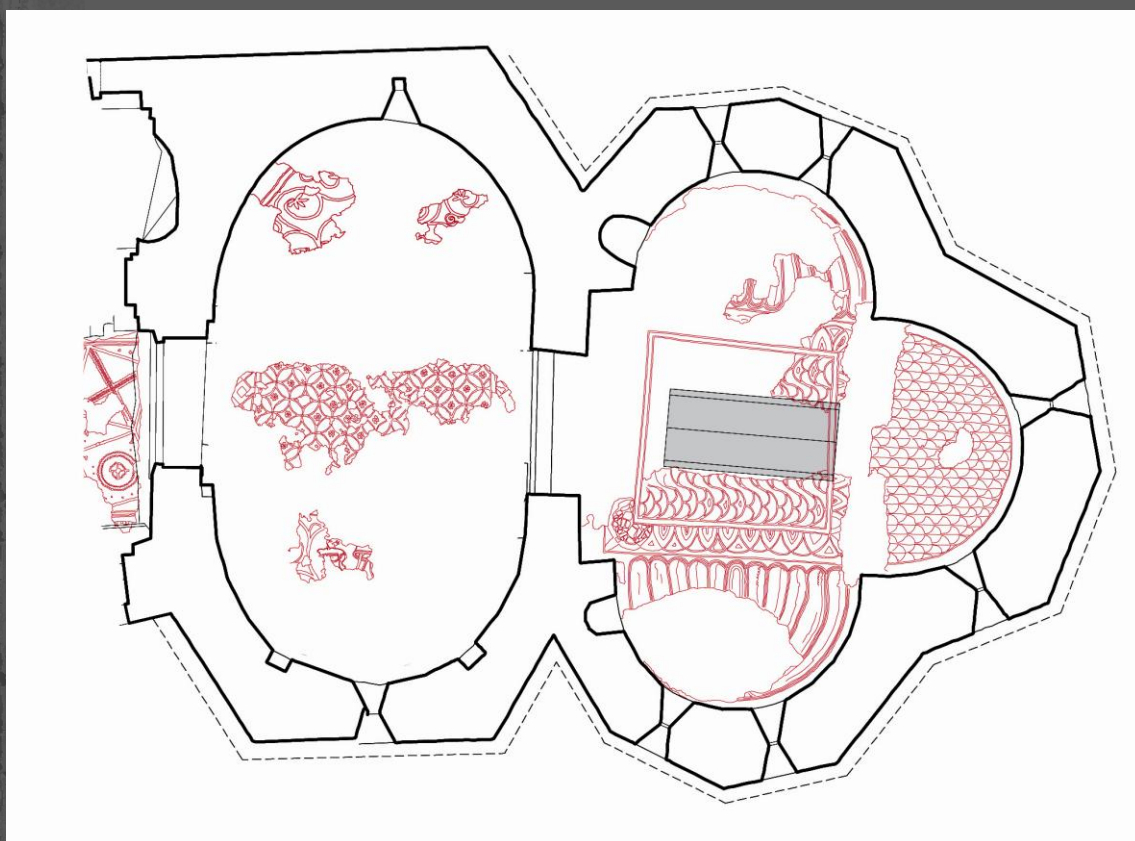
Sveučilište u Rijeci

Akademija primijenjenih umjetnosti

Slavka Krauzteka bb, Rijeka

Istraživački i restauratorski program u prostorima sjeverno od Eufrazijeve bazilike koji se nakon pet godina privodi kraju iznio je na vidjelo mnoštvo novih podataka koje valja pridodati pokušajima interpretacije ovog složenog spomeničkog sklopa. Među važnijim rezultatima ističem: a) konačno definiranje oblika istočnog dijela sjeverne bazilike Predeufrazijane, b) identifikacija četiri glavne faze transformacije svetišta sjeverne bazilike u razdoblju srednjega vijeka, c) rekonstrukciju oblika ranosrednjovjekovnog arkosolija, d) utvrđivanje stratigrafije i kronologije dva sloja zidnih slika u svetištu, e) utvrđivanje relativne kronologije četiri razine mozaičkih podova između bazilika od kojih drugi i treći pripadaju „međufazi“ između sloja prvotne bazilike (4/5. st.) i Predeufrazijane (5. st.).

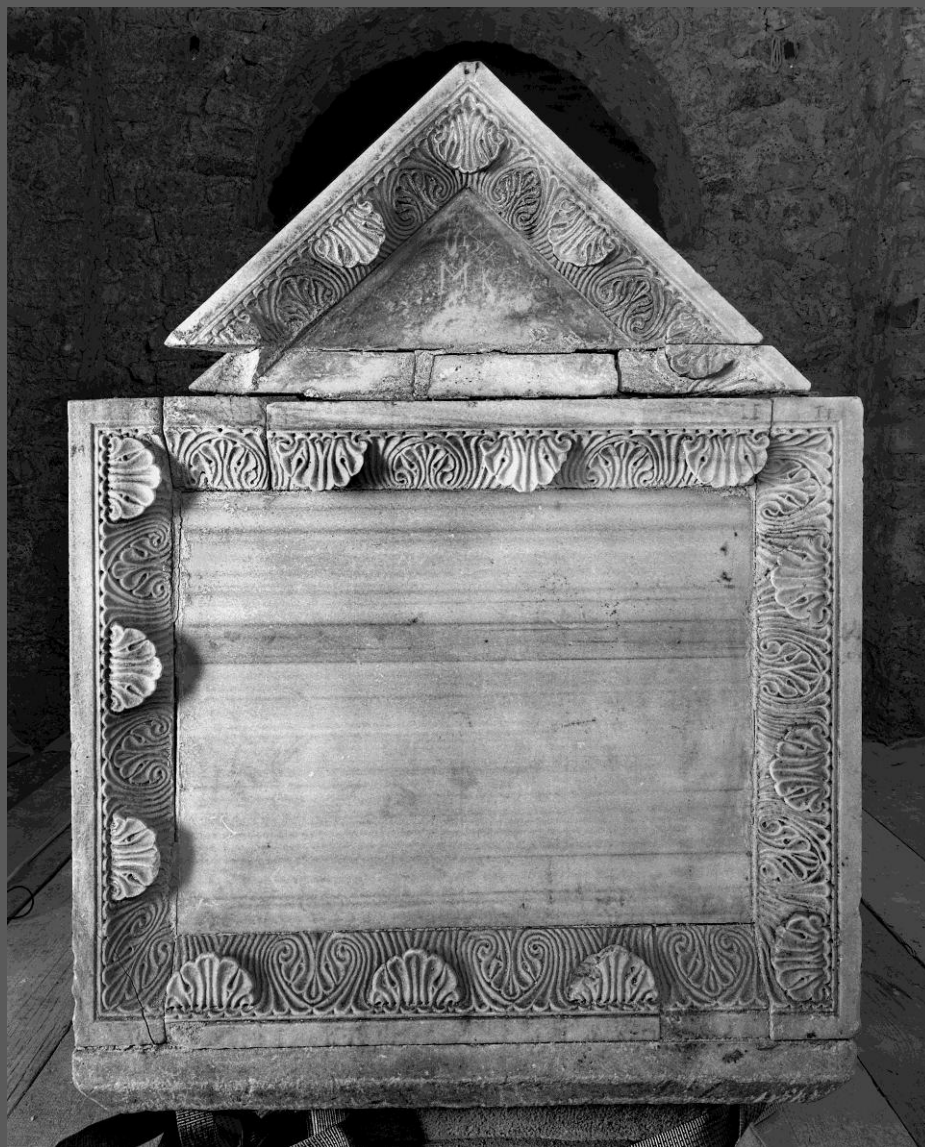
Restauriranje koje će u konačnici omogućiti razgledavanje do sada nepristupačnih dijelova kompleksa obuhvatilo je i prostor „*celle trichore*“ s njenim podnim mozaikom. U toj se prostoriji

Cella trichora s podnim mozaicima i sarkofagom u sredini

nalazi i sarkofag iz 1247. godine koji je također morao biti popravljen. Ovaj lijepi klesarski rad, napravljen voljom tadašnjeg porečkog biskupa Pagana, može se pribrojiti nemaloj vrsti umjetnina iz Eufrazijane pored kojih često prolazimo tek se osvrnuvši. Šareni mozaici i senzacionalni arheološki nalazi uglavnom prisvajaju svu našu pažnju.

Ovom prilikom donose se poznati podaci o sarkofagu povezani, naravno, s povijesnom sudbinom relikvija koje je čuvao, ali i nova dokumentacija te zapažanja nastala tokom restauriranja. Restauratorski zahvat omogućio nam je „rendgenski“ pogled u nutrinu strukture, uvid u konstrukciju klesarskog rada sa svim obilježjima srednjovjekovne racionalne i domišljate obrtničke prakse.

Stražnja strana sarkofaga – relikvijara Sv. Maura i Eleuterija prije popravka

KONZERVATORSKO – RESTAURATORSKI RADOVI NA ZIDNIM SLIKAMA ŽUPNE CRKVE SV. STJEPANA U MOTOVUNU

KRISTINA KRULIĆ

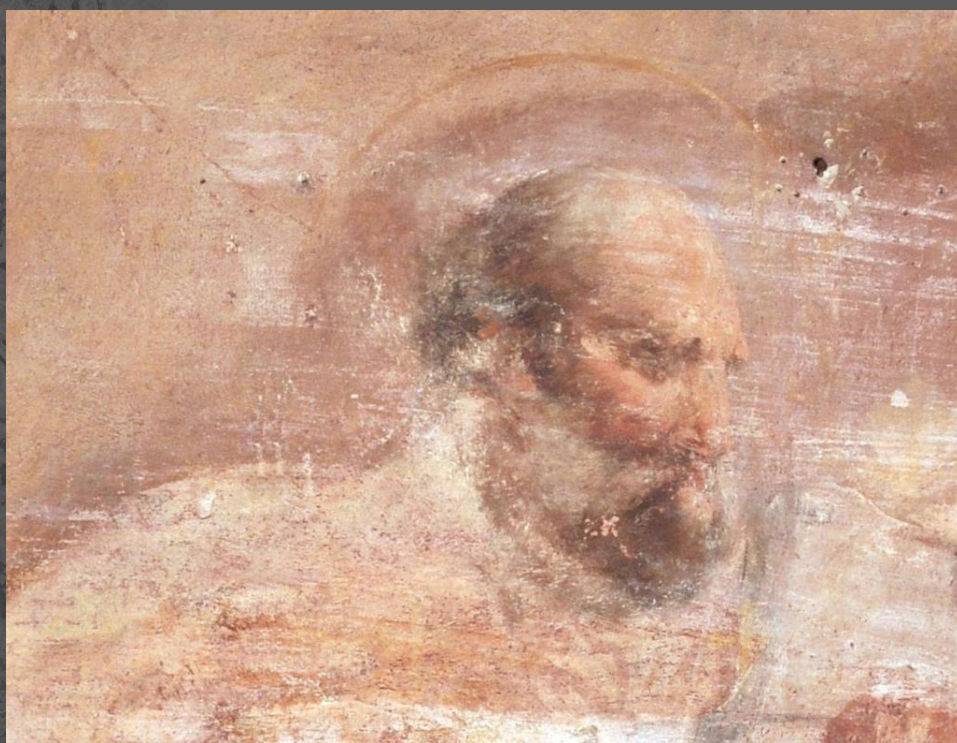
Hrvatski restauratorski zavod

Restauratorski odjel u Rijeci

Užarska 26, Rijeka

Nova saznanja o zidnim slikama u župnoj crkvi sv. Stjepana u Motovunu rezultat su sustavnih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja provedenih na zidovima lađe i svetišta. Preliminarna istraživanja u crkvi prvi su put izvedena osamdesetih godina prošloga stoljeća a tada je na stropu lađe ispod postojećeg pronađen raniji oslik. 1903. kao godinu obnove crkve sv. Stjepana potvrđuje natpis na trijumfalnom luku, kao i pismo restauratora nedavno pronađeno u crkvenom arhivu. 2009. godine završeni su zahtjevni konzervatorski i konzervatorsko-restauratorski radovi na sanaciji stropne konstrukcije i rekonstrukcije oslika unutar glavnog medaljona na stropu. U medaljonu je prikaz sv. Stjepana i sv. Margarete.

Tek netom provedena istraživanja zidnih površina unutar svetišta, otkrila su postojanje dosad

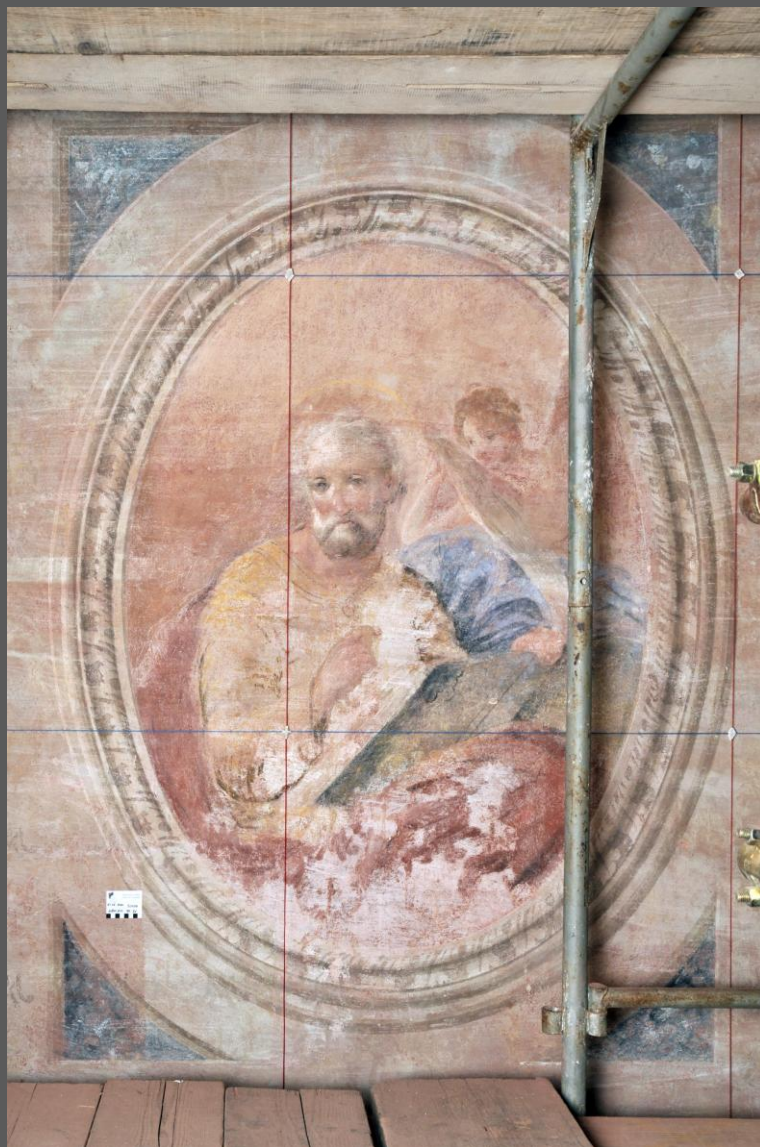
Motovun, župna crkva sv. Stjepana, sv. Marko Evanđelist

nepoznatih zidnih slika sa prikazima četiri Evanđelista. Kao autor motovunskih zidnih slika spominje se Giuseppe Bernardino Bison (1762-1844). Uz četiri Evanđelista, u svetištu su i njegova dva ovala (ulja na platnu) sa prikazima Sv. Petra i Sv. Pavla. Osim sličnosti u slikarskom izrazu, ovim je slikama zajednička i naknadna intervencija, restauracija dvadesetog stoljeća.

Nedavnim konzervatorsko-restauratorskim

radovima otkriveni su prikazi četiri Evanđelista, uklonjen je sloj naliča koji ih je prekrivao i dokumentirano je stanje njihove očuvanosti. Zbog slojevitosti oslika i naknadnih preslikavanja,

pristup restauriranju i konačnoj prezentaciji ovog dijela svetišta podijeljen je u nekoliko faza a pravo lice motovunskih zidnih slika preostaje nam tek sagledati nakon konzervatorsko-restauratorskih radova koji će uslijediti.

Motovun, župna crkva sv. Stjepana, sv. Matej Evanđelist

UMIJEĆE TKANJA I VEZA: PROBLEMI INTERPRETACIJE, VALORIZACIJE I KONZERVACIJE

IVA JAZBEC

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet

Odsjek za povijest umjetnosti, vanjski suradnik

Slavka Krauzteka bb, Rijeka

Proizvodnja i priprema svilenih niti kao i umijeće njihova tkanja složen je proces u kojemu je sudjelovao čitav niz specijaliziranih obrtnika i dizajnera, točnije onih koji su smišljali uzorke, a čija je umještost i kreativnost mogla doseći zavidnu umjetničku razinu. S obzirom na specijalnost u pripremi svilenih i zlatnih niti majstori su se zvali *coccitori*, *battilori*, *orpellani*, *maestri di foglia*, *forbiciani* ili *filatrice*, a ovisno o tipu tkanja *velluderi* ili *samiteri*. Posebno su bili cijenjeni tkalci *velluderi* koji su se specijalizirali za tkanje skupocjenog broširanog baršuna, a čija je godišnja plaća višestruko nadmašivala plaće drugih majstora. Velika konkurencija između tkalačkih radionica često je podrazumijevala špijunažu i kopiranje tehnike i dekorativnih motiva zbog čega je nastao čitav niz sličnih, ali gotovo nikada identičnih uzoraka. Odnos tekstilne i likovnih umjetnosti često se svodi na traženje uzora ornamentalnoj i figuralnoj dekoraciji tkanja ili veza u slikarskoj produkciji. Ne umanjujući ulogu slikarskih autoriteta, koji su se često i zbog egzistencijalnih problema vraćali

Nepoznata tkalačka radionica, *Misnica korčulanskog biskupa Španića*, (1689.), Opataska riznica, Korčula, detalj

suradnji s obrtnicima, suvremenim je istraživanjima dokazana autonomnost tekstilne baštine, što je i razlog njezine iznimne umjetničke kvalitete.

Istraživanje povijesnog tekstila podrazumijeva suradnju različitih znanstvenih disciplina i struka s ciljem razumijevanja društvene i gospodarske uloge koju je trgovina svilom i tkaninama imala u društvu Europe ranog novog vijeka. Spomenuta je suradnja, iako često izostavljena, nužna i za

donošenje konačnog suda o umjetničkoj vrijednosti pojedinog predmeta te za poznavanje složenosti

procesa njihove proizvodnje. Takav pristup jedini je u mogućnosti dati konkretne rezultate pri stilskoj analizi pojedinih predmeta kao i omogućiti približnu dataciju odnosno ubikaciju njihova nastanka. Suvremeni istraživači umjetničkog tekstila susreću se i s problemima zaštite i konzervacije pojedinih djela koja su zbog osjetljivosti medija često osuđena na propadanje. U tom smislu značajna su nastojanja Hrvatskog restauratorskog zavoda u čijoj su organizaciji održana tri međunarodna stručno-znanstvena skupa tematski vezana uz probleme zaštite povijesnog tekstila. Pritom prezentirana istraživanja ukazala su na važnost spomenute multidisciplinarnosti, ali i dokazala senzibilitet sve većeg broja hrvatskih stručnjaka za primjenu suvremenih istraživačkih standarda pri valorizaciji ove skrivene baštine.

Riječka benediktinska vezilačka radionica, *Misnica s grbom obitelji Gladić*, kraj 17. ili početak 18. stoljeća, Riznica katedrale svetog Vida, Rijeka

PROBLEMI ZAŠTITE LADANJSKE ARHITEKTURE – PRIMJER DAJLE

MARIJAN BRADANOVIĆ

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet

Odsjek za povijest umjetnosti

Slavka Krauzteka bb, Rijeka

Dajla, predromanička plastika uzidana u pročelju kanonikove kuće

Dajla je danas naselje na zapadnoj obali Istre a u užem smislu barokno-neoklasicistički ladanjski sklop koji svojim dimenzijama još uvijek dominira karakterističnom nizinskim priobaljem između Umaga i Novigrada. Čak i za istarske prilike fascinantna je kontinuitet ovog ladanjskog gospodarstva, koje je stoljećima bilo u nominalnom vlasništvu novigradskih biskupa. U kasnoj antici arhitektura antičke rustičke vile vjerojatno je bila iskorištena kao podloga za podizanje ranokršćanske crkve. Ranosrednjovjekovna faza potvrđena je nalazima fragmenata oltarne pregrade. 1273. godine benediktince je u posjedu Dajle zamijenila koparska obitelj Sabini. Konzervatorska arhivska i terenska istraživanja ukazala su na okolnost da je obitelj Sabini na mjestu nekadašnjeg benediktinskog samostana održavala utvrđeni ljetnikovac. 1775. godine, novi vlasnici, koparska obitelj Grisoni, započinju opsežnom izgradnjom i regulacijom kompleksa, koja je uključivala uređenje pristaništa. Čak i u nestabilnom razdoblju napoleonskih ratova nastavilo se s planovima za gradnju pa i gradnjom, no opsežniji je zahvat proveden 1830. godine. 1860. godine Dajlu su temeljem oporuke preuzeli benediktinci iz Praglie. Stoljetni koncept uzornog gospodarenja poljodjelskim dobrom koje je

istodobno funkcioniralo i kao kulturno središte, prekinut je tek progonom benediktinaca nakon Drugog svjetskog rata. Turističkim razvojem područja u drugoj polovici 20.

stoljeća atraktivni kompleks, smješten na samoj obali mora, predvidljivo je pretrpio niz za epohu karakterističnih devastacija. Od devedesetih godina prošlog stoljeća njegov najveći dio zjapi prazan, očekujući novu funkciju a dosadašnji prijedlozi revitalizacije, kao i sudbina sličnih cjelina u okruženju, zasad ne ohrabruju.

Foto: S. Ulih, Rijeka u VI. 1963. godine.

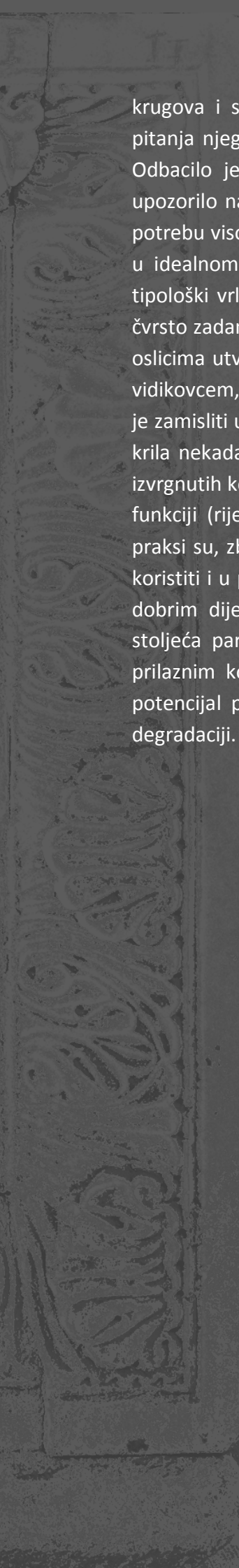
Dajla - Koncistići kompleks obdobjem doreo iz 1830p

Dajla 1963.

Dajla 2010.

Provedeno istraživanje valoriziralo je iznimnu slojevitost ovoga spomenika, kontekstualizirajući njegove graditeljske faze unutar, za pojedina razdoblja relevantnih, kulturnih

krugova i središta, osobito koparsko-piranskoga baroka i tršćanskoga neoklasicizma, otvarajući pitanja njegove buduće namjene i s tim povezanoga smjera kojim će krenuti obnova i adaptacija. Odbacilo je neka uvriježena mišljenja o dijelovima sklopa ali i temeljem komparativne analize upozorilo na neka njegova, u regionalnim okvirima jedinstvena obilježja, koja dodatno naglašavaju potrebu visoke konzervatorske valorizacije. S obzirom na sklad barokno-neoklasicističke cjeline, čak i u idealnom raspletu ostat će osjetljivo pitanje eventualne prezentacije arheološkog sloja, kao i tipološki vrlo zanimljive faze utvrđenog ljetnikovca. Barokna kanonikova kuća izdvojeni je prostor, čvrsto zadanog unutarnjeg rasporeda, no ipak pogodan za različite namjene. Središnju rezidenciju sa oslicima utvrđenim sondiranjima, salonima, ponegdje nespretno adaptiranim u manje sobe, kulom-vidikovcem, reprezentativnim stubištem i njegovim skromnim, skrivenim parnjakom za poslugu, lako je zamisliti u funkciji malog, vrhunskog hotela. Čini se da će najteže biti zaštititi barokna gospodarska krila nekadašnjih vinskih podruma i skladišta poljodjelskih proizvoda, nakon Drugog svjetskog rata izvrnutih konstantnim pregradnjama, prigradnjama i rušenjima. Logična rješenja privođenja izvornoj funkciji (riječ je o poznatom vinogradarskom kraju u kojem nedostaje podrumskih kapaciteta) u praksi su, zbog vlasničkih odnosa, u pravilu teško provediva. Primjer Dajle se upravo ogledno može koristiti i u predočanju nužnosti efikasne zaštite vizura na kulturno dobro te prepoznavanja i zaštite dobrim dijelom preostalog kultiviranog zemljišta izvornoga posjeda, tijekom prve polovice 19. stoljeća parceliranog sadnicama egzotične *maclure pomifere*, čije krošnje i danas dominiraju na prilaznim komunikacijama matici kompleksa. Preostaje pričekati i vidjeti hoće li izraziti turistički potencijal pomoći njegovoj doličnoj obnovi i revitalizaciji ili će pak doprinijeti njegovoj daljnjoj degradaciji.

METODE OBNOVE SEPULKRALNE ARHITEKTURE IVANA RENDIĆA NA PRIMJERIMA MAUZOLEJA GORUP I KOPAITIC-BATTAGLIARINI, GROBLJE KOZALA, RIJEKA

ALAN BRAUN

Sveučilište u Zagrebu

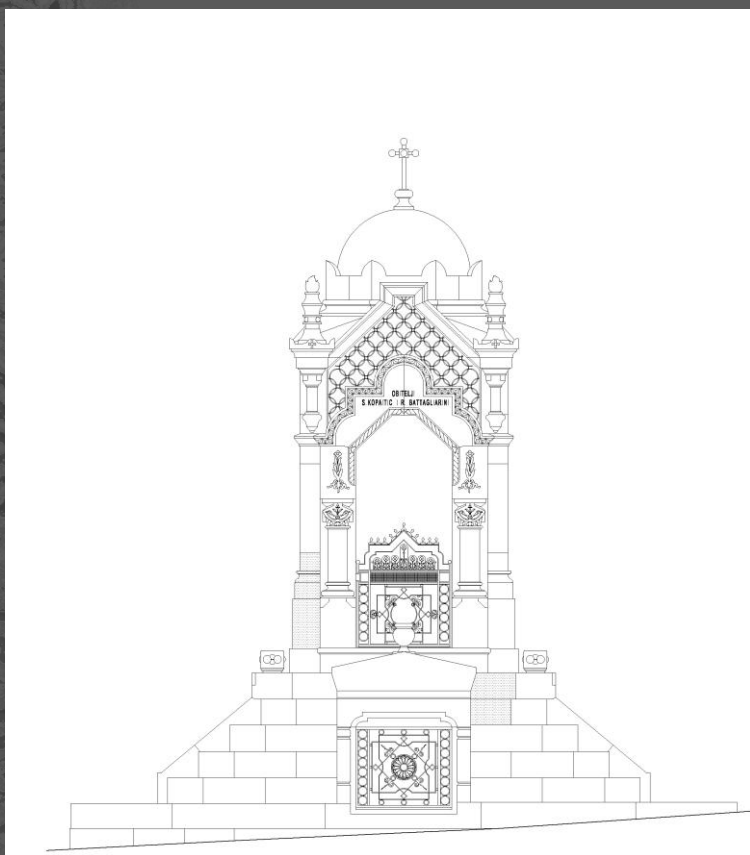
Arhitektonski fakultet

Zavod za graditeljsko naslijeđe

Kačićeva 26, Zagreb

Kipar Ivan Rendić (Imotski, 1849. – Split, 1932.) izveo je tridesetak javnih spomenika, više nego ijedan drugi naš kipar, no u njegovom opusu jednako važnu ulogu imaju projekti i realizacije u domeni sepulkralne arhitekture. Rendić je autor dvadesetak mauzoleja i preko tridesetak nadgrobnih spomenika diljem Hrvatske te u Trstu, u kojem duže vrijeme živi i djeluje. U tom dijelu svoga opusa, Rendić osim skulptorske kvalitete, pokazuje i izvrsno poznavanje arhitektonske problematike. Najveći broj njegovih mauzoleja na jednom mjestu nalazimo upravo na riječkom groblju Kozala, gdje ih izvodi

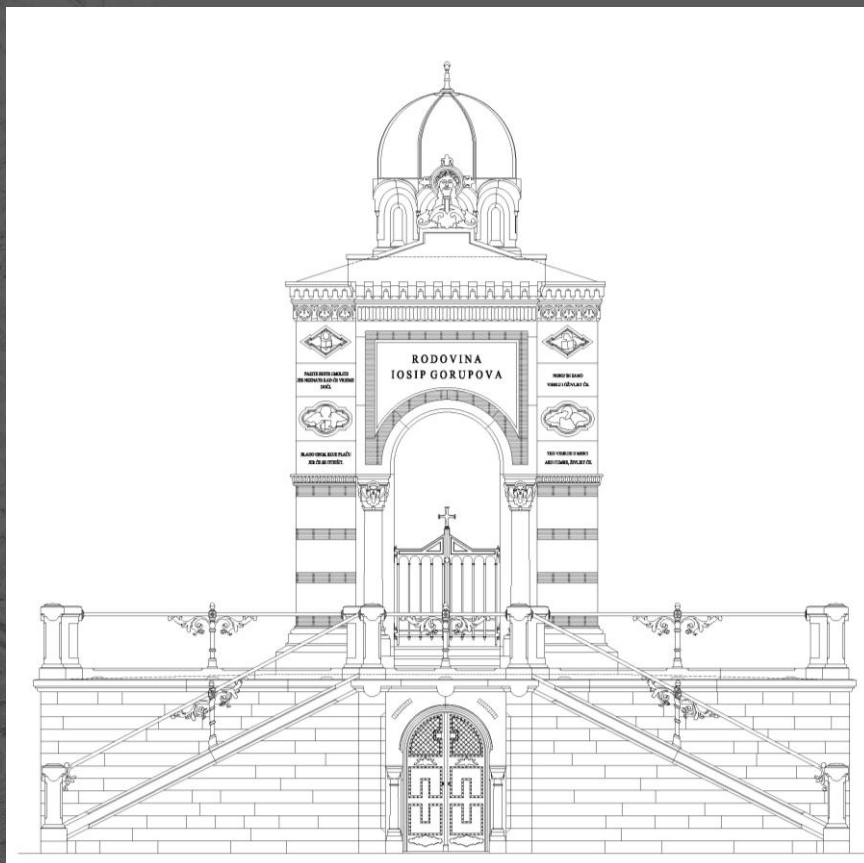
za naručitelje iz krugova riječkih industrijalaca i trgovaca.

Mauzolej Kopaitic- Battagliarini, groblje Kozala, Rijeka, glavno pročelje, izvedbeni projekt, 2008.

Početakom sedamdesetih godina prošlog stoljeća, donesena je odluka o uklanjanju većeg broja napuštenih grobnica i mauzoleja na groblju Kozala kako bi na taj način omogućilo formiranje novih grobnih mjesta. Na popisu grobnica i mauzoleja predloženih za uklanjanje našli su se najvredniji primjeri sepulkralnog graditeljskog naslijeđa. Sustavnim djelovanjem riječkih kulturnih radnika zaustavljena je realizacija ove odluke te je 1977. godine Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture (danas Konzervatorski odjel u Rijeci) izradio popis grobova koji imaju spomenička

svojstva i u kojima su pokopane osobe značajne za povijest Rijeke. Iz navedenog popisa sastavljena je 1981.

Mauzolej Gorup, groblje Kozala, Rijeka, glavno pročelje, izvedbeni projekt, 2003.

mauzolej Kopaitic – Battagliarini, izrađena je kompletna projektna izvedbena dokumentacija. Ovim izlaganjem detaljnije se opisuju metode i postupci obnove i rekonstrukcije mauzoleja Gorup i mauzoleja Kopaitic-Battagliarini za koju je izvedbenu projektnu dokumentaciju izradio Zavod za graditeljsko naslijeđe Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu.

REALIZACIJE IVANA RENDIĆA NA GROBLJIMA KOZALA I TRSAT

MAUZOLEJI: Gorup, Kozala, Rijeka, 1881.-1883., Galletich-Bartolich-Nicolaides, Kozala, Rijeka, 1886., Plösch, Kozala, Rijeka, 1886.-1887. (samo skulptura), Kopaitić-Battagliarini, Kozala, Rijeka, 1891.-prije 1896., Manasteriotti, Kozala, Rijeka, 1894.-1896., Carmella Dall' Asta-Mohovich, Kozala, Rijeka, 1899.-1900., Ružić, Trsat, Rijeka, 1900.-1904.

NADGROBNI SPOMENICI: Spilar-Ambrozić, Kozala, Rijeka, 1885., Pilepić, Kozala, Rijeka, 1890., Stiglich, Kozala, Rijeka, 1890., Thonhauser, Kozala, Rijeka, 1891., Bakarčić, Kozala, Rijeka, 1891., Fumi, Kozala, Rijeka, 1901.-1902., Haramija-Glažar, Trsat, Rijeka, 1907., Cosulich de Pecine, Trsat, Rijeka, 1910., Smokvina, Kozala, Rijeka, 1915.-1916.

godine lista prioriteta izvođenja radova na obnovi i sanaciji ugroženog sepulkralnog naslijeđa. No, usprkos dobrim namjerama, zbog pomanjkanja financijskih sredstava, u međuvremenu je izvedeno relativno malo. Tek 1994. godine Komunalno društvo Kozala, u dogovoru i uz sufinanciranje Odjela za kulturu grada Rijeke, nastavlja s provedbom programa obnove i rekonstrukcije najvrednijih primjera sepulkralnog graditeljskog naslijeđa.

Do danas su obnovljena dva Rendićeva mauzoleja na groblju Kozala: Manasteriotti (1894.-1896., obnovljen 1994.-1995.) i Gorup (1881.-1883., obnovljen 2003.-2007.), a za

UMJETNIČKI I TEORIJSKI OKVIR AMBIJENTALNOSTI

NATAŠA ŠEGOTA LAH

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet

Odsjek za povijest umjetnosti, vanjski suradnik

Slavka Krauzteka bb, Rijeka

Pojam ambijentalnosti duboko je involviran u umjetničke prakse i teorijska istraživanja druge polovice prošlog stoljeća, i vezan je za ideju totalnog umjetničkog djela (*Gesamtkunstwerk*). Ambijentalnost je u fokusu umjetnosti od vremena avangardi s početka 20.st. kada se težilo integraciji arhitektonskog, urbanističkog i industrijskog prostora i neoavangardi (50ih i 60ih) koje su istraživale optičke, kinetičke i arhitektonske ambijente. Postavangarde su nadalje (70ih), ambijent definirale kao skup aktualnih činjenica dostupnih direktnoj percepciji, da bi se u periodu s kraja stoljeća ambijentalnost propitivala ne samo kao materijalna već i značenjska, napose simbolička i arhetipska vrijednost.

Ambijentalnost se u drugoj domeni istraživanja, prirodne i kulturne baštine promatrala kao skup elemenata 'poželjnosti' koji podrazumijevaju cjelinu (lat. *ambire* – opkoliti, opkružiti) okoliša, izvornosti i prikladne mu smještenosti u arhitektonskom interijeru, urbanom prostoru i prirodi.

Razumijevanje pojmova ambijenta, ambijentalnosti i ambijentiranja u ovom se izlaganju nastoji proširiti istraživanjima suvremenih kritičko teorijskih koncepata koji se atmosferom i ambijentalnošću bave na temelju definiranih razlika među pojmovima prostora i mjesta (Tuan: 1977.), a potom krajolika i okoliša (Harvey: 1982. - Eden: 2005.).

Michael Heizer, *Displaced/Replaced Mass*, 1969.

Prirodni ambijent s drvećem i stijenama

Riječki neboder (Turnić)

Temeljem navedenoga, ambijentalna vrijednost se pokazuje kao društveno uvjetovana kategorija, definirana ideološkim i ekonomskim sustavima moći, odnosno zavisna je o kulturi recepcije, kao i osjećajima baštine i identiteta (Sack:1997 - Lowental:2003). Izloženi teorijski koncepti smjeraju kritički dijalog s baštinom u okviru teme konceptualizirati kao praktično pitanje, za razliku od umjetničkih praksi koje se odriču svake utilitarnosti.